

Simone Weil en het christendom

Toen de in 1943 overleden Simone Weil (geb. 1909) na de oorlog door het grote publiek werd 'ontdekt', was er geen houden meer aan. Men vond 'dat men haar als een Pascal moest behandelen' en wilde alles van haar lezen, ook die aantekeningen die nooit voor publikatie waren bedoeld. Achteraf kan men zich afvragen of er door die *Entdeckungsfreude* niet te veel van haar te snel is uitgebracht. Voor mij deelt de *Brief aan een kloosterling* in die scepsis. Maar eenmaal weer erin verdiept, laat ik me toch opnieuw door hem verleiden. Herman Berger, die al in 1955 als eerste in Nederland een boek over haar schreef, heeft gelijk als hij aan het slot van zijn kundige inleiding opmerkt: 'Vraag niet met te veel nadruk wat de interpretaties die Simone Weil geeft, waard zijn' en vervolgens T.S. Eliot aanhaalt, die over haar (in ongetwijfeld mooier Engels) schreef: 'Het komt er op aan met een grote ziel in aanraking te komen.' De *Brief* is het mooiste noch het beste wat Simone Weil heeft geschreven. Het boekje bevat de tekst die zij in 1942 tijdens een kort oponthoud in New York, uitgeweken uit Frankrijk en wachtend op het vertrek naar Londen, voor een katholiek geestelijke heeft geschreven. Weil ontvouwt daarin puntsgewijs haar visie op het christelijk geloof en vraagt aan de kloosterling of deze kan samengaan met het lidmaatschap van de kerk. Weil overwoog zich te laten dopen, al heeft ze die stap nooit gezet. Ze bezat een uiterst am-

bivalente houding ten opzichte van de katholieke kerk. Enerzijds had het sacrament van de eucharistie een onweerstaanbare aantrekkingskracht op haar. Anderzijds was zij wars van elke geloofsdwang: voor haar was geloof een individuele mystieke aangelegenheid en geen voorwerp van verstandelijke instemming met dogma's en groepsdruk. Voor haar mystieke overtuiging moet nu alles wijken, al is het desnoods de waarheid. In haar kijk op het christendom is alles wat naar dogmatisme riekt eenvoudig een erfenis van Israël en Rome, tradities die volgens haar in wezen vreemd zijn aan het ware christelijke geloof en het integendeel hebben misvormd tot een brute geweldsreligie. Het werkelijke christendom daarentegen put uit Egyptische, Indische en Griekse bronnen, die in hun 'pre-christelijke intuïties' reeds de ware religie van Christus hebben onderkend: die van de goddelijke Liefde. Of haar verhaal historisch klopt of niet, het deert haar schijnbaar niet. Onbekommerd legt zij dwarsverbindingen tussen Osiris, Vishnu, Prometheus en Christus en suggereert tussen hen 'een mysterieus verband', waarbij de een 'doet denken aan' of 'nauw aanleunt bij' een ander. Een vergelijkende godsdienstwetenschapper zou van haar constructies gruwen. Neem daarbij de bewuste mistekening van Israël en het Oude Testament die deze filosofe van joodse komaf hier ten beste geeft, en men vraagt zich af

waarom dit boekje het licht moest zien. En toch: wie het leest kan niet anders dan zich gewonnen geven aan de bekoring die van haar beeldende denkkraft en van de schoonheid die van haar stijl uitgaat. Passages die je met krullende tenen leest, worden afgewisseld met stukken die je instemmend doen knikken of die je op z'n minst tot nadenken zetten. Zoals die waarin zij zich afwendt van elk missie-imperialisme en er een radicale 'anoniem christendom'-theorie voor in de plaats stelt. 'Volgens mij is een verandering van religie voor een mens even gevaarlijk als de verandering van taal voor een schrijver. (...) De katholieke religie bevat expliciet waarheden die in andere religies enkel impliciet aanwezig zijn. Maar andersom bevatten andere religies ook weer expliciet waarheden die in het christendom impliciet aanwezig zijn.' Of die waarin zij zoekt naar een omgang met de geloofstraditie die het 'slikken of stikken'-dilemma overstijgt: 'De geloofsdogma's zijn geen dingen die om bevestiging vragen. Het zijn dingen om van een zekere afstand te beschouwen met aandacht, eerbied en liefde. Het is de koperen slang die het vermogen bezit leven te schenken aan iedereen die naar haar opkijkt. (...) Zodra men ze bevestigt, verliezen de dogma's dat vermogen.' Dit soort gedachten vormt het goud dat glinstert tussen – het moet gezegd – de ruwe erts.

Frits de Lange

Simone Weil, *Brief aan een kloosterling*, Ingeleid en van commentaar voorzien door prof. dr. Herman Berger. Uitgave Kok Agora. Prijs f45,-.